

Зробивши аналіз праць ученого, зауважимо, що погляди на класифікацію уроків і їхню структуру в ученого дещо змінювалися у зв'язку з часом, розвитком лінгводидактики, прогресом суспільства. Збільшується класифікація уроків української мови за рахунок інтегрованих, різних видів нестандартних уроків, перевірки й обліку якості знань, умінь і навичок, інших. Удосконалюється структура кожного типу уроку з метою покращення навчально-виховного процесу. Незважаючи на детальний аналіз наукових праць О. Біляєва, присвячених уроку української мови, ми не претендуємо на кінцевий результат цього дослідження і подальший його розвиток вбачаємо у виокремленні рекомендацій і вимог до проведення так званих аспектних уроків і уроків зв'язного мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біляєв О.М. Інтегровані уроки рідної мови // Дивослово. — 2003. — № 5. — С. 36–40.
2. Біляєв О.М. Лінгводидактика рідної мови: Навчально-методичний посібник. — К.: Генеза, 2005. — 180 с.
3. Беляєв О.М. Зовнішня і внутрішня організація уроку мови // Методика викладання української мови і літератури: Республіканський науково-методичний збірник. — К., 1990. — Вип. 11. — С. 54–61.
4. Беляєв О.М. Лінгводидактичні основи сучасного уроку мови // Українська мова і література в школі. — 1982. — № 10. — С. 50–61.
5. Беляєв О.М. Наукові основи змісту уроку мови в загальноосвітній школі // Методика викладання української мови. — 1978. — Вип. 8. — С. 86–95.
6. Беляєв О.М. Сучасний урок мови // Українська мова і література в школі. — 1972. — № 9. — С. 1–10.
7. Беляєв О.М. Сучасний урок української мови. — К.: Рад.школа, 1981. — 182 с.
8. Беляєв О.М. Уроки розвитку навичок зв'язної мови // Українська мова і література в школі. — 1974. — № 7. — С. 53–64.
9. Беляєв О.М. Уроки розвитку навичок зв'язної мови // Українська мова і література в школі. — 1974. — № 11. — С. 47–58.
10. Беляєв О.М. Уроки розвитку навичок зв'язної мови // Українська мова і література в школі. — 1975. — № 3. — С. 60–68.
11. Беляєв О.М. Типи і структура уроків // Українська мова і література в школі. — 1965. — № 3. — С. 3–10.
12. Раченко И.П. Научная организация педагогического труда. — М.: Педагогика. — 1972. — 320 с.

Ірина ЗАДОРЖНА

ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ ПРЕЗЕНТАЦІЇ МАТЕРІАЛУ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ СТУДЕНТАМИ МОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті проаналізовано умови формування вмінь презентувати матеріал іноземною мовою студентами мовних спеціальностей, визначено основні напрями роботи викладачів з формування іншомовних презентаційних умінь студентів, обґрунтовано доцільність проведення групових презентацій з метою подолання психологічних труднощів, запропоновано критерії оцінювання презентацій студентів факультетів іноземних мов з фахових дисциплін.

Початок ХХІ століття в нашій країні супроводжується різким змінами політичного, економічного та соціального життя. Глобальні економічні реформи, динамізм нововведень вимагають адекватної реакції освітньої системи.

Одне з протиріч сучасної системи освіти — протиріччя між обсягом знань, необхідних майбутньому спеціалісту для успішного здійснення своїх професійних обов'язків, та обмеженими можливостями їх засвоєння індивідом. Це протиріччя заставляє педагогічну теорію зосередитися на максимальному розвитку здібностей особистості, пошуку активних методів навчання.

Випускники факультетів іноземних мов повинні достатньо вільно володіти чотирма видами мовленнєвої діяльності (аудіюванням, говорінням, читанням, письмом) як засобом спілкування та засобом здійснення педагогічної діяльності в різних типах середніх навчальних закладів [9]. Крім того, специфіка майбутньої педагогічної роботи випускників мовних

спеціальностей, пов'язана з роботою з аудиторією та передачею певних знань, вимагає відповідного рівня сформованості вмінь презентувати інформацію іноземною мовою.

Проблема формування презентаційних умінь студентів залишається недостатньо розробленою, оскільки педагоги зосереджують увагу лише на окремих її аспектах. Наприклад, російська дослідниця Н. Мартинова вивчала проблему впливу мультимедійної навчальної презентації на оптимізацію психічного стану дорослих [7]; О. Попова досліджувала методику формування іншомовних презентаційних умінь студентів немовного закладу освіти [11]. Однак потребує ґрунтовного вивчення проблема формування вмінь презентувати матеріал іноземною мовою студентів мовних спеціальностей у зв'язку зі специфікою їхньої подальшої навчальної діяльності.

Мета статті — визначити оптимальні умови формування вмінь презентувати матеріал іноземною мовою студентами мовних спеціальностей.

Аналіз сучасної навчально-методичної літератури свідчить про неоднозначне трактування терміну “презентація”. Так, Л. Алексєєва під презентацією розуміє будь-який заздалегідь підготовлений виступ, який складається загалом із монологічного висловлювання і має на меті представити слухачам важливу інформацію, пов'язану з особистим внеском доповідача [1]. Л. Введенська та Л. Павлова пропонують вважати презентацією представлення на загал чогось нового [3, 16]. У методичній літературі презентацію трактують у вузькому і широкому значеннях. У першому випадку її розглядають як короткий усний виступ однієї людини перед групою слухачів, в ході якого описують і представляють певний предмет. У другому презентацію розуміють як полілог достатньої тривалості, оскільки вона може передбачати виступи кількох людей, не обов'язково усні, так як презентація може здійснюватися з використанням засобів відеозв'язку [11, 45].

У контексті теми нашого дослідження доцільно навести визначення, згідно з яким презентація є комунікативною подією, що характеризується особливою структурою, певним типом дискурсу — презентаційним, який є організованим (семантично та семіотично) потоком мовлення суб'єкта-індивіда з метою здійснення ефективного впливу на соціальний об'єкт [10].

Таким чином, навчання вмінь презентувати матеріал іноземною мовою передбачає роботу викладача за такими напрямками: розвиток іншомовної комунікативної компетенції студентів; формування вмінь роботи з матеріалом — пошук, аналіз, відбір та структурування для презентації; оволодіння особливостями презентаційного дискурсу.

Навчальні презентації студентів з фахових предметів є в більшості інформативними, оскільки демонструють результати їхньої творчої, пошукової чи дослідницької роботи. До підготовки презентацій слід широко залучати студентів уже з перших курсів, наприклад, на заняттях з практики англійської мови. Зокрема, індивідуальна робота з кожної теми може передбачати підготовку студентами різноманітних презентацій, в тому числі із використанням мультимедійних засобів. Викладачу слід запропонувати загальну тематику презентацій, даючи студентам можливість самостійно вибрати тему відповідно до своїх інтересів. Наприклад, вивчаючи тему “Моя майбутня професія”, студенти 2 курсу можуть підготувати презентації, які стосуються проблем освіти (наприклад, конфлікти в класі, дитяча жорстокість тощо), з теми “Медицина” — презентації про нетрадиційні методи лікування чи етичні проблеми сучасної медицини (пластична хірургія, евтаназія тощо), з теми “Велика Британія” — презентації про визначні місця чи історичні події країни, з теми “Спорт” — презентації про улюблені види спорту, з теми “Подорожі” — презентації про цікаві місця в Україні та за рубезем тощо. Презентації студентів доцільно організовувати на завершальних заняттях вивчення теми, оскільки якість мовного оформлення презентації значною мірою залежить від рівня оволодіння тематичною лексикою, розвитку вмінь та навичок усного мовлення. З часом студентів слід залучати до презентацій результатів своєї пошуково-дослідницької діяльності з теоретичних дисциплін.

Як уже зазначалося, ефективність презентації іноземною мовою значною мірою залежить від умінь студента організувати та структурувати матеріал у своєму виступі.

Під структурою розуміють закономірне, вмотивоване змістом та метою розташування всіх частин виступу та їх співвідношення, організація матеріалу в певній системі [6, 205].

У сучасній навчально-методичній літературі виділяють принципи побудови презентації: стислості, послідовності (усі підтеми виступу повинні бути взаємопов'язані, взаємообумовлені і підпорядковані основній темі), цілеспрямованості (презентація повинна бути побудована у послідовності проблема → тема → тези → аргументи), посилення мовленнєвого впливу (матеріал повинен бути розподілений так, щоб інтерес аудиторії зростав), економії засобів (мінімум часу з максимальним використанням матеріалу), результативності (досягнення основної мети) [11, 55].

Зазначені принципи повинні бути реалізовані в структурі презентації, яка традиційно складається з трьох компонентів: вступ, основна частина, висновок. Кожна частина має свої лінгвоструктурні особливості, які необхідно враховувати під час підготовки презентації. Зокрема, доведено, що краще запам'ятовується матеріал, який дається на початку (антикульмінація) та вкінці повідомлення (кульмінація). Перший прийом — антикульмінація — розрахований на нейтрального чи незацікавленого слухача, тому інтригуюча інформація подається на початку повідомлення. Другий прийом — кульмінація — розрахований на доброзичливого та зацікавленого слухача, який готовий сприймати інформацію до кінця [11, 56].

Вступна частина повинна становити 5–10 % усієї презентації, містити інформацію про її тему та основні положення, основна частина — 75–85 %, при організації якої деякі автори рекомендують дотримуватися “правила трьох”, оскільки вважають, що аудиторія не здатна ефективно сприймати більш, ніж три ключові положення [2, 12]. В завершальній частині відповідно узагальнюються основні ідеї презентації, підводиться підсумок.

Вже з самого початку студенти повинні бути ознайомлені з принципами та вимогами до структури презентації, а також мати змогу ознайомитися з кращими роботами своїх попередників (якщо вони відображені на паперових чи електронних носіях).

Важливою умовою ефективності презентацій є знання особливостей презентаційного дискурсу. Зокрема, студенти повинні знати, що на мовному рівні презентаційний дискурс характеризується такими метакомунікаційними висловлюваннями [11, 64–68]:

• **вступна частина:** визначення цілей та теми презентації — *My purpose is..., my objective is ..., the purpose of my presentation is to introduce ..., I'd like to review ..., I want to discuss ..., The subject of my talk is ..., The theme of my presentation is ..., I'd like to give you an overview of ..., I shall be considering ..., I'll be developing three main points. Namely ..., I'm going to analyse ... ;*

визначення структури повідомлення — *I've divided my talk into three parts. To start with I'll describe..., Then I'll mention some of the problems..., Then I'll consider ..., Finally I'll summarise my presentation.*

• **основна частина:** залучення допоміжних засобів — *Have a look at this..., I'd like you to look at..., Have a look at..., If you look at this...;*

встановлення причини і наслідку — *was due to, led to, was caused by, was the result of, resulted from;*

керівництво увагою — *You will note that..., as you see..., you will see immediately that..., as you will notice...;*

зосередження уваги на якомусь факті — *In addition to this..., furthermore..., what is more..., moreover..., but above all..., most important however...;*

• **заключна частина:** *I'd like to end by emphasizing the main points. I'd like to finish with a summary of the main points / some observations of what I've said / some conclusions, recommendations.*

To put it briefly, in a sentence, to sum up, to recapitulate, I'll briefly summarise the main issues, let me conclude, I'd like to finish, in conclusion, I'd like to leave you with the following idea/thought.

Структурування дискурсу допомагає доповідачеві утримувати увагу аудиторії, послідовно й чітко презентувати матеріал, полегшує сприйняття інформації слухачами.

Підвищенню якості презентації сприяє і використання наочності, у тому числі за допомогою мультимедійних засобів. У такому випадку усна доповідь супроводжується демонстрацією її ключових положень, прикладів тощо. Наприклад, програма Power Point надає доповідачу можливість за допомогою клавіатури та/чи миші контролювати появу на екрані кожного пункту текстового супроводу та тривалість демонстрації кожного слайду, а також

дозволяє повертатися назад для повторного перегляду попередніх слайдів та переходити до того чи іншого слайду в ході презентації [8, 59]. Доцільність використання наочності зумовлюється психологічними особливостями сприймання інформації слухачами. Доведено, що людина мислить в 4–5 разів швидше, ніж говорить (відбувається відрив мислення від того, що вона чує, відповідно потрібно вольове зусилля для концентрації уваги), різні слухачі по-різному сприймають одне й те ж усне повідомлення, людина забуває вже в процесі слухання [4].

Підготовка і презентація матеріалу студентами інколи ускладнюється факторами психологічного характеру. Зокрема, на початковому етапі студенти можуть відчувати невпевненість у якості презентованого матеріалу, страх перед аудиторією. З метою подолання труднощів доцільно практикувати групові презентації, у процесі підготовки до яких студенти чітко ділять між собою обов'язки, підтримують один одного у ході презентації і відповідно отримують однакову оцінку.

На користь групової роботи свідчить і той факт, що зазвичай студенти характеризуються різним рівнем розумових здібностей, а відтак і різним рівнем розумової активності (розумова активність визначається як необхідність в розумових враженнях, яка реалізовується в розумовій діяльності [5, 6]). Згідно із сучасними дослідженнями, здібні студенти характеризуються високою розумовою активністю і під час аудиторних занять, і в процесі виконання самостійної роботи. Студенти з середнім рівнем розвитку іншомовних здібностей демонструють високу розумову активність під час групових занять та вдвічі нижчу розумову активність у процесі самостійного виконання завдань порівняно з першою групою студентів. Отримані результати пояснюються наявністю стимулюючих факторів аудиторного заняття (активність інших студентів, вплив викладача, загальна атмосфера). В умовах самостійної роботи у зв'язку з відсутністю зовнішніх стимулюючих впливів зменшується розумова активність і відповідно результативність самостійної роботи [5, 6–7]. Відповідно у процесі групової підготовки до презентації студенти зазнаватимуть стимулюючого впливу своїх товаришів.

Ефективне формування вмінь студентів презентувати матеріал англійською мовою можливе лише за умови тривалої практики та отримання інформації про результати виконаної роботи. Аналіз презентації доцільно здійснити в цей же день (в присутності всіх студентів відразу після презентації чи після завершення усіх презентацій; в індивідуальному порядку), його можна представити в усній чи письмовій формі, із залученням слухачів до обговорення якості презентованого матеріалу та його подачі, а також із використанням відеозаписів презентації. Доцільно залучати і самих доповідачів до самоаналізу результатів презентації. Слід зауважити, що оцінка презентації повинна мати доброзичливий характер, містити конструктивні пропозиції, акцентувати увагу на позитивних сторонах презентації.

Студентів необхідно ознайомити з критеріями оцінювання презентацій. До таких критеріїв, на нашу думку, слід віднести відповідність змісту темі презентації, повноту висвітлення теми, якість матеріалу, володіння доповідачем інформацією, послідовність та чіткість викладу матеріалу, мову доповідача (правильність вимови; темп мовлення; відповідність та правильність вживання лексичних та граматичних структур, їхня різноманітність), використання наочності (якість підготовки та доцільність її використання), контакт з аудиторією (візуальний контакт, жести, залучення всієї аудиторії), дотримання встановленого ліміту часу.

Таким чином, ефективне формування вмінь презентації матеріалу англійською мовою можливе за умови:

- активної роботи викладачів з розвитку іншомовної комунікативної компетенції студентів;
- розвитку вмінь студентів відбирати та структурувати матеріал;
- ознайомлення студентів з особливостями презентаційного дискурсу;
- забезпечення систематичної підготовки презентацій студентами, починаючи з першого курсу навчання;
- демонстрації студентам кращих взірців презентацій (наприклад, записаних на відеоплівку);
- організації групових презентацій, особливо для студентів молодших курсів;
- ознайомлення студентів з критеріями оцінювання презентацій;

- залучення студентів до самооцінки результатів діяльності;
- надання їм свободи у виборі тематики презентацій відповідно до власних інтересів.

Подальшого дослідження потребує проблема використання різних видів презентацій у процесі вивчення фахових дисциплін студентами мовних спеціальностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева Л.Е. Оптимизация процесса обучения иноязычному профессионально ориентированному общению студентов факультета международных отношений (на материале английского языка): Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. — СПб., 2002. — 200 с.
2. Арредондо Л. Искусство деловой презентации. — Челябинск: “Урал ЛТД”, 1998. — 513 с.
3. Введенская Л.А., Павлова Л.Г. Деловая риторика. — Ростов-на-Дону: “МарТ”, 2001. — 512 с.
4. Дорошкевич А.М. Проблема совершенствования познавательной деятельности студентов // Новые методы и средства обучения. — М.: “Знание”, 1988. — С. 3–29.
5. Каспарова М.Г. Психологические аспекты самостоятельной работы студента в процессе овладения иностранным языком // Сб. научн. трудов МГПИИЯ им. М. Горького. — Вып. 299. — С. 4–12.
6. Кохтев Н.Н. Основы ораторской речи. — М.: Изд-во МГУ, 1992. — 240 с.
7. Мартынова Н.А. Влияние мультимедийной образовательной презентации на оптимизацию психического состояния обучающихся взрослых: Дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. — Нижний Новгород, 2002. — 218 с.
8. Морозов А.В. Психология влияния. — СПб.: Изд-во “Питер”, 2000. — 512 с.
9. Ніколаєва С.Ю., Петрашук О.П., Бражник Н.О. Ступенева система освіти в Україні та система навчання іноземних мов. — К.: Ленвіт, 1996. — 90 с.
10. Олянич А.В. Презентационная теория дискурса. — Волгоград: Парадигма, 2004. — 507 с.
11. Попова О.Ю. Методика обучения иноязычным презентационным умениям студентов неязыковых вузов (на материале английского языка): Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. — Волгоград, 2005. — 198 с.
12. Стернин И.А. Риторика. — Воронеж: “Кварта”, 2002. — 224 с.

Зінаїда ПІДРУЧНА

ВИКОРИСТАННЯ РОЛЬОВОЇ ГРИ ПРИ НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ

У даній статті розкрито значення рольової гри на заняттях іноземної мови не тільки як засобу стимулювання процесу навчання, а й як важливого аспекту психологічного комфорту і знання розумової перенапруги студентів. Обговорено діяльність використання рольових ігор та з'ясовано вимоги до них на заняттях з іноземної мови.

Реалізація комунікативного підходу в навчальному процесі з іноземної мови означає, що формування іншомовних мовленнєвих навичок та умінь відбувається шляхом і завдяки здійсненню іншомовної мовленнєвої діяльності, тобто оволодіння засобами спілкування (фонетичними, лексичними, граматичними) спрямоване на їх практичне застосування у процесі спілкування. Оволодіння уміннями говоріння, аудіювання, читання та письма здійснюється шляхом реалізації цих видів мовленнєвої діяльності у процесі навчання в умовах, що моделюють ситуацію реального спілкування [4, 39].

Комунікативний підхід зумовлює цілі, принципи, зміст і методи навчання іноземних мов, а методи навчання, відповідно, реалізуються в методичних прийомах. Досягти високого рівня комунікативної компетенції в англійській мові, не перебуваючи серед її носіїв, дуже важко. В зв'язку з цим важливим завданням викладача є створення на занятті іноземної мови реальних та уявлених ситуацій спілкування, використовуючи для цього різні прийоми роботи. Одним з таких прийомів є рольова гра.

Вона подібна виставі в театрі. Це виконання студентами ролей, заданих певними ситуаціями, що вимагають використання особливої поведінки та відповідної лексики. Гра забезпечує невимушену обстановку, в якій студенти є настільки винахідливими і жвавими, наскільки це можливо. Група студентів, що успішно виконує рольову гру, дуже схожа на групу маленьких дітей, яка грається у лікарів, школу, батьків тощо. Вони підсвідомо творять свою власну реальність, а отже, експериментують, використовуючи свої знання про реальний світ і